

Nr 176.

Av herr **Hage m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadskommande i fråga om svenska aktiebolag av en statistisk utredning rörande förekomsten av s. k. gratisaktier m. m.

Sveriges officiella statistik har när det gäller belysandet av vissa områden av samhällsverksamheten utvecklats på ett sådant sätt, att i allmänhet tämligen detaljerade uppgifter kunna inhämtas rörande förhållandena och den allmänna situationen inom resp. områden. Då det gäller att på dessa områden bedöma förutsättningarna för åtgärder, som ifrågasätts genom lagstiftning eller på annat sätt, föreligger alltså i allmänhet ett vidlyftigt och upplysande statistiskt material, som lämnar goda utgångspunkter för en saklig prövning av lämpligheten av de lagstiftnings- och andra åtgärder, som framkomma i den allmänna diskussionen och i motioner eller framföras genom initiativ från statsmakterna.

Men det är icke på *alla* områden av samhällslivet, som en sådan upplysande och för lagstiftningen vägledande statistik föreligger. Tvärtom konstaterar den, som söker något tränga in på detta gebit av samhällskunskapen, att vissa delar av samfundslivet kunna sägas nästan vara »terra incognita» för statistiken, och detta på grund därav, att det statistiska arbetet en gång tagit en viss gestaltning och kommit att koncentrera sig på vissa områden av samhällslivet, vilket förhållande sedan i stort sett fått fortfara, beroende bland annat på vår ämbetsmannaklass' konservatism och kanske även i någon mån brist på initiativ. Ätminstone kan man göra den iakttagelsen, att mycket otillfredsställande möjligheter finnas för att på den statistiska vägen bilda sig en uppfattning om, huruvida de påståenden, som framföras på vissa områden, grunda

sig på riktiga utgångspunkter, eller om ett förslag, som framföres på dessa områden, kan anses motiverat med hänsyn till de faktiska förhållanden, som existera.

Ett område, där en sådan brist på publicerad statistik föreligger, är den del av det ekonomiska området, som berör produktionskostnaderna, kapital och avkastning inom produktionsföretagen m. m., ett av de områden, där det just i dessa dagar skulle vara av allra största vikt att ha tillförlitliga och belysande siffror för bedömning av sanningshalten i de påståenden och motpåståenden, som från olika samhällslager — producenter, konsumenter, mellanhänder och arbetare — framföres, och vilka påståenden givetvis tillspetsas på ett alldeles särskilt sätt under en krisperiod av det slag vi nu genomleva.

Det måste därvidlag — för att taga ett exempel — påstås, att det är ett fattigdomsbevis för vår statistik, att vi icke ha någon publicerad officiell statistik rörande ett för vår produktion och konsumtion så viktigt spörsmål som rörande bolagsvinsterna och utdelningen annat än från året 1910, för vilket år en statistisk utredning föreligger, vilken dock innehåller siffror, som nu äro fullständigt utan all betydelse. Samtidigt fullföljes däremot utarbetande av årlig och mycket detaljerad ämbetsverksstatistik berörande en hel del specialområden av statsverksamheten, områden, som ha mycket litet allmänt intresse och som närmast beröra och intressera endast en mindre del av samhällets medborgare. Ett förslag till inskränkning av det statistiska publicerandets omfattning i sistnämnda avseende kan dock förväntas av de sakkunniga, som fått i uppdrag att föreslå åtgärder för minskning av Sveriges officiella statistik m. m. Däremot ingår ej direkt i dessa sakkunnigas uppdrag att föreslå någon utvidgning av det statistiska publicerandet till nya områden, t. ex. det här antydda, där en statistik är verkligen behöflig, även om sakkunniga kunna i förbigående beröra denna fråga. Det är därför, som undertecknade tillåta sig att härmed framföra detta spörsmål till riksdagens prövning, och är det vår avsikt att här särskilt fästa uppmärksamheten på behovet att få framför allt ett speciellt område av det ekonomiska livet belyst genom en statistisk utredning, som enligt vårt förmenande borde åstadkommas och framläggas fortast möjligt.

Vad vi med denna vår framställning särskilt syfta till, är att er hålla ett statistiskt klarläggande av ett nu särskilt aktuellt spörsmål, nämligen *huru mycket gratisaktier som ingå i den svenska aktiestocken*. Ingen torde kunna förneka, att ett klarläggande i siffror av denna sak

skulle just nu ha en oerhört stor betydelse, särskilt vad det gäller industrier, som kunna med skäl antagas taga oskäligen profit på sin tillverkning. Denna fråga har redan förut beaktats t. ex. i samband med diskussionerna i sockerfrågan. Det torde också förhålla sig så, att den nu sittande trustlagstiftningskommittén även varit inne på detta spörsmål och framlagt vissa siffror berörande detta förhållande särskilt med avseende på tvenne industrier, om vilka man med goda skäl torde kunna påstå, att de tagit oskäligt betalt av konsumenterna, nämligen gummi- och sockerindustrien. Möjligt är ju också, att den eventuella tillkomsten av en s. k. trustkommission, vilken föreslagits av nämnda kommitté och vilken skulle erhålla en större befogenhet att utkräva uppgifter från bolag m. m., skulle kunna, sedan den trätt i funktion, åstadkomma periodiska undersökningar på detta område. Men beslut om kommissionens skapande är ju ännu ej fattat, och förslaget har ju ej ännu ens kommit in till riksdagen; och i detta fall vore det av vikt att en utredning fortast kom till stånd, så att man kunde i den ekonomiska situation, som nu föreligger, bilda sig en säkrare utgångspunkt för bedömning av vissa invecklade ekonomiska spörsmål.

Det är ej här nödvändigt att närmare klargöra vilken roll utdelningen av gratisaktier spelat sedan en hel del år tillbaka inom den svenska industrien. I tidningspressen har vid upprepade tillfällen förekommit uppgifter belysande denna sak och givande en antydning om, att utdelning av gratisaktier i vårt land tillgripits i en utsträckning, som är synnerligen betydlig. Men givetvis vinnes en verkligt tillfredsställande överblick i detta spörsmål först genom en statistisk utredning, som ur alla synpunkter skulle vara önskelig, då den skulle giva för statsmakterna och även för andra intressenter en värdefull belysning över sammansättningen av den svenska aktiestocken. En sådan utredning skulle vara synnerligen betydelsefull särskilt för bedömning av vilka priser, som kunna anses skäligen för vissa viktigare konsumtionsartiklar, vid vilka prisers beräkning givetvis endast det verkligt inbetalda kapitalet men ej det genom gratisaktier tillkomna (det »utvattnade» kapitalet) kan anses ha rätt till en skälig avkastning. Vid avgörande av de lönespörsmål, som nu föreligga till lösande, ävensom vid klarläggandet av huru avkastningen och utdelningen inom resp. företag procentuellt förhålla sig till nominalkapitalet och till realkapitalet (det verkligt inbetalda kapitalet) måste det även vara synnerligen betydelsefullt, att siffror av sådant slag som dessa föreligga.

Att åstadkomma och publicera en statistisk utredning sådan som

denna, vilken helst även bör upptaga vinst och utdelning för resp. bolag, så att nämnda vinst och utdelning kunna jämförelsevis ställas mot nominal- och realkapitalet, och vilken bör beröra samtliga bolag i Sverige, sammanförda på sådant sätt, att siffror erhållas *dels* för varje bolag, *dels ock* för varje *slag* av industriella och andra bolagsföretag, borde också kunna ske utan allt för stor tidsutdräkt. I varje bolags uppgifter till kungl. patent- och registreringsverket torde finnas uppgifter för belysande av frågan, varför ett utarbetande av en dylik statistik bleve i huvudsak ett sammanförande av de uppgifter, som i detta avseende torde finnas i de gångna årens bolagsredogörelser. Säkerligen torde det ej bliva nödvändigt att årligen utgiva en statistisk redogörelse i detta fall. Det torde härvidlag vara fullt tillräckligt, att man *nu* utgäve en redogörelse för förhållandena exempelvis för de bägge sista bokslutsåren, så att år med god eller normal vinst även inkluderades i undersökningen, och att sedan en sådan redogörelse, som eventuellt kunde införas i publikationen »Kommersiella meddelanden», utgavs med vissa års mellanrum. Detta speciella spörsmål må emellertid bli beroende av en utredning, som även borde omfatta frågan i sin helhet, och som eventuellt, om så anses lämpligt, kan verkställas av det organ, som utreder frågan om socialiseringen.

Med hänvisning till ovanstående motivering hemställles alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande och utreda, huruvida och på vilket sätt en statistisk redogörelse i huvudsaklig överensstämmelse med ovanstående riktlinjer måtte utarbetas och offentliggöras, belysande främst, i vilken utsträckning s. k. gratisaktier ingå i aktiestocken av svenska aktiebolag, vilken redogörelse helst även bör genom statistiska siffror åskådliggöra med avseende på resp. bolag förhållandet mellan vinst och utdelning å ena sidan samt realkapital (inbetalt kapital) och nominalkapital å andra sidan.

Stockholm den 31 januari 1922.

Ernst Hage.

Elof Lindberg.

O. W. Lövgren.

C. O. Johansson.

Ivar Vennerström.